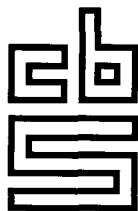

Conjunctuurbericht

Bruto binnenlands produkt

Het volume van het bruto binnenlands produkt (bbp) in 1991 is 2,2% groter dan in 1990, zie figuur 1¹. Dit groeicijfer blijft achter bij de stijgingen in 1989 en 1990 (respectievelijk 4,2% en 3,9%). Van de onderscheiden bedrijfstakken valt de groei van de toegevoegde waarde in de bedrijfstak landbouw en visserij in 1991 het sterkste terug. In 1991 ligt de toegevoegde waarde nagenoeg op hetzelfde niveau als in 1990; een jaar eerder bedroeg de stijging 9%. De nijverheid kent dit jaar een groeicijfer van 2%. Dit accres blijft achter bij dat van 1990 (4%). Ook de bedrijfstak handel en transport laat een afnemering zien van de groei (3% in 1991 en 6% in 1990). De bedrijfstak

overige diensten (onder meer bank- en verzekeringswezen, exploitatie van woningen en overheid) is van de onderscheiden bedrijfstakken de enige waarbij de groei van de toegevoegde waarde in 1991 die van 1990 overtreft.

Productie industrie

Het produktievolume van de industrie in 1991 is ongeveer 1,5% groter dan in 1990. In 1990 bedroeg de groei 4,0%. Het accres over 1991 is het kleinste na 1987. Van de industriële bedrijfsklassen kent de aardolie-industrie de hoogste stijging, zie figuur 2. Geen van de overige industriële bedrijfsklassen bereikt in 1991 het groeicijfer van het voorgaande jaar. Het accres in de voedings- en genotmiddelenindustrie is weliswaar lager dan in 1990 maar overtreft in 1991 de toename van het industriële gemiddelde. In de metaalindustrie valt de groei terug van 5% in 1990 naar 1% in 1991. De papier- en grafische industrie laat een vergelijkbare

1. De ramingen over 1991 die in dit Conjunctuurbericht zijn opgenomen, hebben een voorlopig karakter. De vermelde, meest recente maandcijfers zijn nog niet in de jaarramingen verwerkt.

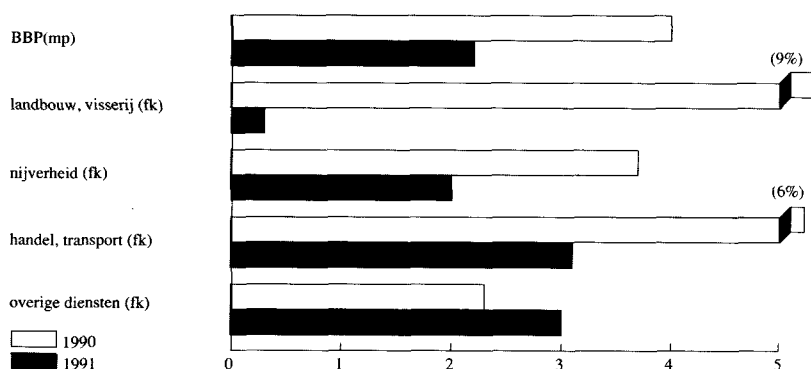
terugval zien. In de hout-, meubel- en bouwmaterialenindustrie is het produktievolume in 1991 kleiner dan in het voorgaande jaar.

Consumptie gezinnen

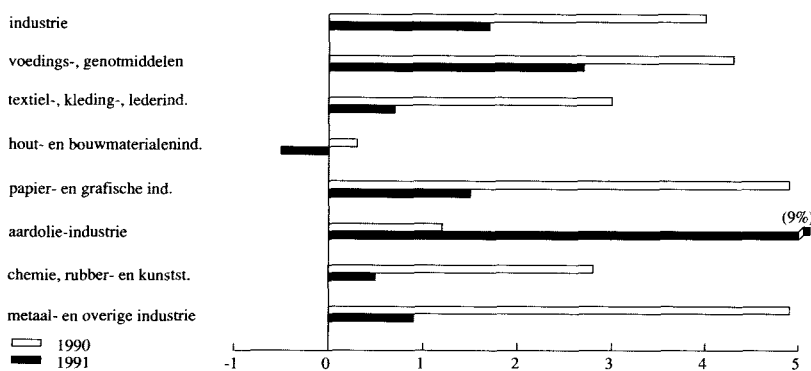
Het volume van de binnenlandse gezinsconsumptie in 1991 is 3,3% groter dan in 1990, zie figuur 3. Dit groeicijfer is iets lager dan het accres over 1990 (4,2%). De toename van de bestedingen aan voedings- en genotmiddelen is 1% en blijft daarmee niet alleen achter bij het accres over 1990 (3%) maar ook bij de groeicij-

fers voor 1991 voor de andere consumptie categorieën. Het volume van de bestedingen aan duurzame consumptiegoederen, dat in het algemeen sterkere fluctuaties kent dan de andere categorieën, neemt in 1991 met 4% toe. Dit betekent een halvering van de groei ten opzichte van die in 1990. De consumptie van de overige goederen en diensten, de grootste categorie, groeit dit jaar eveneens met 4%. Van de genoemde consumptie categorieën is dit de enige waarbij het accres in 1991 dat van 1990 (3%) overtreft.

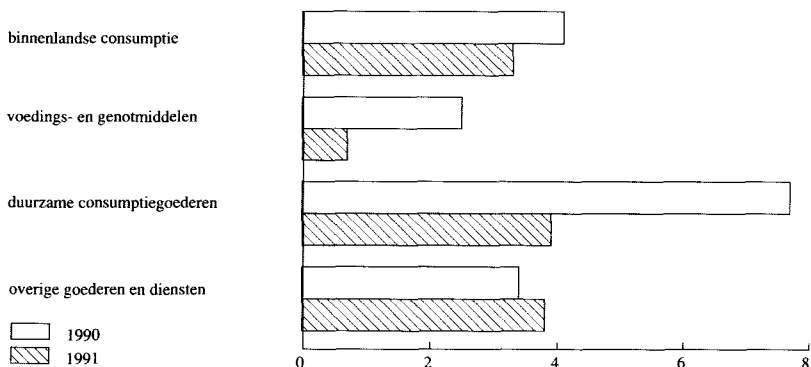
Figuur 1. Bruto binnenlands produkt (volume, procentuele mutaties ten opzichte van voorgaand jaar)

Figuur 2. Productie industrie (volume, procentuele mutaties ten opzichte van voorgaand jaar)

Figuur 3. Binnenlandse consumptie gezinnen (volume, procentuele mutaties t.o.v. voorgaand jaar)

Buitenland

Beoordeling orderpositie

De dalende tendens in de beoordeling van de orderpositie door industriële ondernemers in de Bondsrepubliek Duitsland (BRD), die begin dit jaar inzette, heeft zich ook in de meest recente maanden voortgezet. Na juni 1988 is het oordeel van de Duitse ondernemers over hun orderportefeuille niet meer zo negatief geweest als in oktober 1991. In tegenstelling tot de ontwikkeling in de BRD is het oordeel van de onderne-

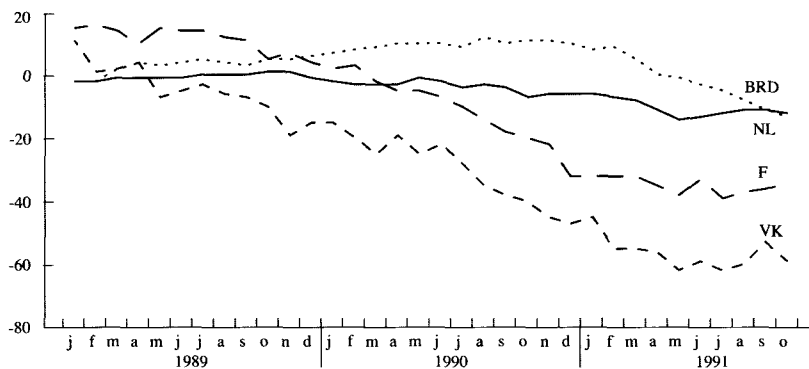
mers in de overige landen die in de figuur zijn opgenomen na mei licht verbeterd. Hoewel voor conjunctuuranalyse vooral de ontwikkeling van de beoordeling van belang is, is het opmerkelijk dat het saldo (van positieve en negatieve antwoorden) van oktober in Nederland in vergelijking met de overige drie landen het minst negatief was. Dit in tegenstelling tot de situatie begin 1989 (zie figuur 4).

Consumentenvertrouwen

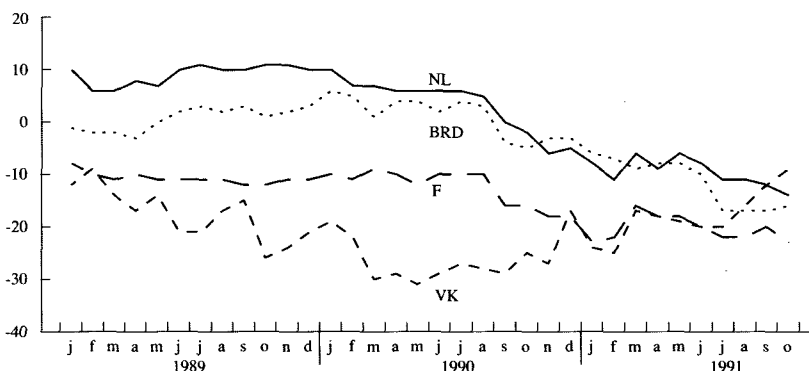
De hierboven beschreven ontwikkeling van het oordeel van de industri-

ele ondernemers in de BRD is globaal ook te zien in de ontwikkeling van het consumentenvertrouwen in dat land, zie figuur 5. Na het eerste kwartaal van 1983 is het vertrouwen van de Duitse consumenten in hun economie niet meer zo gering geweest. Ook in Nederland en Frankrijk toonde het consumentenvertrouwen het laatste jaar een neergaande lijn. Dit geldt niet voor het Verenigd Koninkrijk (VK). Na een dieptepunt medio 1990 zijn de consumenten uit het VK steeds minder pessimistisch geworden.

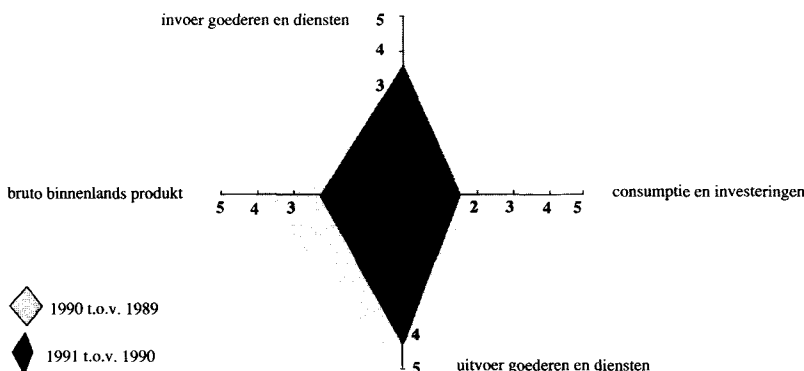
Figuur 4. Beoordeling orderpositie industrie (saldo van positieve en negatieve antwoorden in procenten van totaal)

Figuur 5. Consumentenvertrouwen (saldo van positieve en negatieve antwoorden in procenten van totaal)

Figuur 6. Groeipercentage middelen en bestedingen (volume)

Afnemende groei bbp

In 1991 is het volume van het bruto binnenlands produkt (bbp) tegen marktprijzen 2,2% groter dan in 1990. Hiermee is 1991 het negende achtereenvolgende jaar waarin het bbp-volume groeit. Andere perioden na de tweede wereldoorlog waarin zich een voortdurende groei van het bbp heeft voorgedaan, waren 1948-1957, 1959-1974 en 1976-1980. De stijging in 1991 is duidelijk geringer dan in 1990. De afnemende groei in 1991 geldt ook voor de met het bbp samenhangende macro-economische totalen voor de in- en uitvoer van goederen en diensten en de nationale bestedingen (zie figuur 6). De terugval in de groei van de buitenlandse handel is daarbij kleiner dan die van de nationale bestedingen. De stijging van de uitvoer van goederen en diensten is in 1991 iets sterker dan die van de invoer (respectievelijk 4,2% en 3,6%). Hetzelfde geldt voor 1990 met groeicijfers van respectievelijk 5,0% en 4,5%. De groei van de nationale bestedingen (die bestaan uit de consumptieve bestedingen en de investeringen inclusief voorraadvorming) is in 1991 ongeveer de helft van het accres in 1990. Deze relatief geringe toename hangt samen met de ontwikkeling van de bedrijfsinvesteringen in vaste activa; deze liggen in 1991 vrijwel op hetzelfde niveau als in 1990. Binnen de bedrijfsinvesteringen dalen vooral de investeringen in woningen sterk. De groei van de totale consumptie (overheid en gezinnen) in 1991 is 2,1%. In 1990 werd een groei van 3,1% gemeten. De toename in 1991 is vooral toe te schrijven aan de ontwikkeling van de gezinsconsumptie.

Deze bijdrage is ontleend aan het *Conjunctuurbericht*, nr. 12-91, dat wordt samengesteld door de hoofdafdeling Nationale Rekeningen van het CBS.